Губанова О.Р.
доктор економічних наук, професор,
старший науковий співробітник,
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень
Національної академії наук України»

DOI: https://doi.org/10.36059/978-966-397-573-3-12

ПОТЕНЦІАЛ ЦИРКУЛЯРНОСТІ ПРИРОДНИХ ЛІКУВАЛЬНИХ АКТИВІВ

В умовах повоєнної відбудови України особливої актуальності набуває розвиток реабілітаційної галузі – комплексну систему медичних, психологічних та соціальних послуг, спрямованих на відновлення втрачених функцій, покращення якості життя та повернення людей до повноцінного функціонування після травм, захворювань чи інвалідності. У звіті Глобальної конференції з питань первинної медико-санітарної допомоги реабілітаційні послуги визнано однією зі стратегічних детермінант охорони здоров'я [1]. Ключовою метою розвитку сучасної системи реабілітації є забезпечення надання ефективних, безпечних та якісних послуг особам з відповідними потребами за місцем їх перебування за умови мінімальної втрати ресурсів, якими, поряд з фінансовими, матеріальними та людськими, визначальну роль відіграватиме природні лікувальні ресурси. До них належать мінеральні і термальні води, лікувальні грязі та озокерит, ропа лиманів та озер, морська вода, природні об'єкти і комплекси із сприятливими для лікування кліматичними умовами, придатні для використання з метою лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань [2]. Важливими ознаками природних лікувальних ресурсів є унікальність складу та властивостей, які неможливо відтворити штучно, а також здатність до реалізації капіталоутворюючої функції. Як відомо, залучення ресурсів до економічної діяльності та чітка визначеність з правом власності на них є ключовими признаками, притаманними економічним активам. Отже, використання природних лікувальних ресурсів в реабілітаційній сфері трансформують їх на природні лікувальні активи (ПЛА). Незважаючи на те, що Україна має значні запаси різноманітних природних лікувальних вод та грязей, зростання потреби у реабілітаційній допомозі із застосуванням бальнео- та пелоїдотерапевтичних процедур актуалізує питання циркулярної трансформації відповідних ПЛА. З огляду на це, метою дослідження є уточнення поняття «потенціал циркулярності ПЛА» та обґрунтування доцільності його використання в реабілітаційній сфері в контексті досягнення цілей сталого розвитку.

Характерна для сучасного наукового простору відсутність єдності у тлумаченні поняття «потенціал циркулярності» та його похідних свідчить про багатоаспектність розуміння його сутності. Найчастіше його розглядають як чинник багаторазового обертання матеріальних ресурсів в економіці за умови пріоритетності якомога тривалішого збереження цінності (наприклад, [3]). Проте, з огляду на те, що фундаментальним принципом циркулярної моделі економіки є максимально ефективне використання ресурсів та мінімізація впливу на довкілля, потенціал циркулярності в контексті використання ПЛА пропонується розглядати як міру їх здатності до реінтеграції в ланцюжок створення реабілітаційного ефекту на засадах кругової транзитивності для зменшення негативного впливу на природне середовище. Повторне використання ПЛА може відбуватися за каскадною схемою, яка передбачає можливість їх застосування для реалізації інших функцій після подальшої обробки. Так, повернення в господарський оборот для технічних потреб частини демінералізованої та/або дегазованої мінеральної води, що спочатку була використана у ванних процедурах, обумовлює одержання певного економіко-екологічного ефекту за рахунок економії витрат природної води. Іншим прикладом може бути застосування перероблених відходів сапропелевих аплікацій та ванн в якості кормових добавок, при виробництві органічних добрив та будівельних матеріалів.

Крім визначення сутності потенціалу циркулярності ПЛА, важливим етапом дослідження слід вважати його оцінювання. На даний час оцінка циркулярних процесів в економіці здійснюється на основі індикативного підходу, який передбачає застосування індикаторів, що надають достатній масив інформації про циклічність на глобальному, макро-, мезо- та мікрорівні управління. Так, найбільш відомим показником оцінки циркулярості на глобальному рівні є індикатор глобальних ресурсів (*GRI*), який поєднує субіндикатори дефіциту, доступність та можливість вторинної переробки ресурсів [4]. Індикатори оцінки циркулярних трансформацій на рівні державного, регіонального та місцевого управління є корисними для виявлення резервів підвищення ефективності використання ресурсів в національній економіці та окремих галузях або сферах споживання. Індикатори мікрорівня характеризують результативність циркулярних перетворень на рівні компанії або окремого бізнесу, диференціюють інформацію стосовно конкретних видів ресурсів або локальних програм розвитку господарських відносин на засадах циркулярності [5]. Користуючись індикативним підходом, потенціал циркулярності ПЛА пропонується оцінювати за такими показників як: коефіцієнт повторного використання, коефіцієнт утилізації, кількість обертів, тривалість оберту, кількість сегментів ресурсного циклу, коефіцієнт заміщення матеріальних ПЛА.

Також слід підкреслити, що притаманні циркулярнім трансформаціям системне відновлення та раціональне споживання ПЛА впливають на рівень конкурентоспроможності та екологічності реабілітаційної допомоги, прискорюють досягнення цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Report of the Global conference on primary health care: from Alma-Ata towards universal health coverage and the Sustainable Development. *Geneva : World Health Organization.* 2019. URL: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/330291/WHO-UHC-IHS-2019.62-eng.pdf

2. Про курорти. Закон України від 05.10.2000 № 2026-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text

3. Шевченко Т.І. Методологічний підхід до вимірювання прогресу у напряму наближення до моделі економіки замкненого циклу. *Bulletin of Sumy National Agrarian University.* 2019. № 4 (82). С. 30–35. DOI: https://doi.org/10.32845/bsnau.2019.4.6

4. Adibi N., Lafhaj Z., Yehya M., Payet J. Global Resource Indicator for life cycle impact assessment: applied in wind turbine case study. *Journal of Cleaner Production*. 2017. Vol. 165. P. 1517–1528. DOI: https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.07.226

5. Кузьома В.В., Довгаль О.В. Застосування індикаторів оцінки циркулярної економіки. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. № 4. С. 75–79. DOI: https://doi.org/10.36887/2524-0455-2023-4-12